

Янги давр солиқ органлари: пандемиядан кейин солиқ маъмуриятчилигини рақамлаштириш

Давлат солиқ қўмитаси раиси Шерзод Кудбиевнинг «Экономическое обозрение» журнаliga берган интервьюси. (2021 йил апрель)

Ўзгаришсиз устуворликлар

- Шерзод Давлятович, COVID-19 пандемиясининг 2020 йил охирига келиб жаҳон иқтисодиётига таъсири халқаро экспертлар томонидан турлича баҳоланмоқда, аммо деярли ҳамма салбий тенденцияларни қайд этмоқда. Бир йил олдин, сиз давлат солиқ қўмитаси раиси лавозимига киришдингиз ва коронавирус инфекциясининг тарқалиши ва унга қўшилган ҳамроҳ бўлган ўта оғир ҳолатларга дуч келдингиз. Мана шундай вазиятда сиз ўзингиз учун қандай вазифаларни қўйдингиз ва ўтган вақт мобайнида нима қила олдингиз?

– Тан оламан, тайинланганимдан кейин янги қийинчиликларга дуч келдим. Ҳа, кўп жиҳатдан бу тўсатдан коронавирус пандемиясининг оқибатлари бўлиб, у туфайли иқтисодиёт тўхтаб қолди ва инсониятнинг яшаш учун кураши том маънода бошланди. Шу билан бирга, бугунги кунда мамлакатимизда Ўзбекистон Президенти Шавкат Мирзиёевнинг ташаббуслари, у томонидан бизнесни қўллаб-қувватлашга қаратилган ўз вақтида қабул қилган қарорлари жуда кўп нарсани англатишини тушунмоқда. Тезкор чора-тадбирлар бизга солиқ базасини сақлаб қолиш имконини берди.

Барча ресурслар сафарбар қилинди ва ҳар бир қадам пайдо бўлган муаммоларни ҳал қилишга қаратилган бўлиб, солиқ органлари эса солиқ тўловчилар учун асосий таянч ва ёрдамчисига айланди.

Солиқ маъмуриятчилиги сифатини оширишга алоҳида эътибор қаратилиб, натижада 95% солиқлар ихтиёрий равишда тўланади. 406 минг юридик шахс ва 322 минг яқка тартибдаги тадбиркор ўз фаолиятини тўхтатмади. Таққослаш учун: жорий йилда биринчи чорак якунларига кўра 415 минг юридик шахс ва 361 минг ягона мулкдор фаолият кўрсатмоқда. Мамлакатимизда тадбиркорларнинг аксарияти ўз фаолиятини давом эттирди, бунинг сабаби солиқ имтиёзлари ва преференцияларни тақдим этиш бўйича пухта ўйланган ҳаракатлар режаси.

- Дарҳақиқат, ўтган йили кўплаб мамлакатларда тадбиркорлик субъектларига солиқ имтиёзлари берилди. Ўзбекистонда бизнес соҳасини кўллаб-қувватлаш борасида бир нечта норматив-ҳуқуқий ҳужжат қабул қилди. Давлатнинг кўллаб-қувватлаши қанчалик аниқ эди?

– Саволингизга жавоб бериш учун баъзи статистик маълумотларни келтираман. 2020 йилда солиқ тўловчиларга 9 трлн. сўм миқдорида қўшилган қиймат солиғини қайтариб берилди. Солиқ ставкалари пасайтирилиб, айрим солиқ турлари кечиктирилди. Солиқ имтиёзлари ва преференциялар миқдори 7 трлн. сўмдан ошди. Умуман олганда, бюджет даромадлари тенденцияси барқарор бўлиб қолди: 2020 йилда 103,6 трлн. сўм (2019 йилга нисбатан 124,4% га кўп) ва жорий йилнинг биринчи чорагида 29,3 трлн. сўмни (2020 йилга нисбатан 123% юқори) ташкил этди.

Вақтинчалик қийинчиликларни бошдан кечираётган субъектлар учун мол-мулк солиғи ва ер солиғи қарзлари билан боғлиқ равишда жарималар ҳисоблаш тўхтатиб турилди.

2020 йил 1 июндан 2021 йил 31 декабригача бўлган даврда туроператорлар, сайёҳлик агентликлари, шунингдек турар жой объектлари учун даромад солиғи ставкалари белгиланган ставкаларнинг 50 фоизига пасайтирилди. Солиқ текширувини ўтказиш бўйича мораторий узайтирилди.

- Пандемия даврида Ўзбекистонда меҳнатга лаёқатли аҳоли учун ўз-ўзини иш билан таъминлаш жорий этилди ва ўз-ўзини иш билан таъминлашнинг 60 дан ортиқ турлари белгиланди. Иш билан таъминлашнинг ушбу формати АҚШ, Германия, Россия Федерацияси ва бошқа мамлакатларда талаб қилинади. Биз бу қандай амалга оширилади?

- Имтиёзли солиққа тортиш ва пенсия стажини ҳисоблаш ҳуқуқи жисмоний шахслар учун рағбат бўлди. Натижада Ўзбекистон бўйлаб 702 минг фуқаро ўзини ўзи иш билан таъминлаган ҳолда рўйхатга олинди. Қонуний ишлашни истаганлар тобора кўпайиб бормоқда. Жорий йил охирига қадар “ўз-ўзини иш билан таъминлаш” лойиҳасида бир миллиондан ортиқ фуқаро қонунийлаштирилиши режалаштирилган. Келинг, Россия Федерацияси мисолида солиштирайлик: улар 4 йил давомида "бир миллион ўзини ўзи иш билан таъминлаган" кўрсаткичига ўтишди.

2021 йилнинг муҳим янгиликларидан бири электрон тижоратни ўз-ўзини иш билан банд шахслар учун мавжуд бўлган фаолият турлари рўйхатига киритиш режалаштирилган. Умуман олганда, электрон тижорат бошқаруви тизими электрон тижорат иштирокчиларини товарлар (хизматлар)да рўйхатга олиш ва

ҳисобга олишни таъминлаш учун концептуал равишда қайта кўриб чиқилди: электрон тижорат иштирокчиларининг бухгалтерия ҳисоби ва мониторингини таъминлайдиган ягона электрон тижорат бошқаруви платформаси яратилмоқда. Электрон тижорат субъектларининг Миллий реестрини шакллантириш Давлат солиқ қўмитасига топширилмоқда, уни модернизация қилиш 2021 йил 1 сентябрда яқунланади ва электрон тижорат бошқаруви учун эркин ягона электрон савдо ахборот платформаси реестри яратилади.

– “Яширин” иқтисодиётга қарши курашда Давлат солиқ қўмитаси томонидан "катъий чоралар" кўрилди - бу фикр ишбилармонлик муҳитида бир неча бор тилга олинди. Бунга қандай изоҳ берган бўлардингиз?

– Юқорида айтиб ўтганимиздек, барча рақамлаштириш воситалари жорий этилгандан сўнг, нафақат солиқ тўлашдан бўйин товлашнинг "схемалари", шу жумладан, қўшилган қиймат солиғи, балки солиқ тўлашдан қасддан бўйин товлайдиган солиқ тўловчилар ҳам солиқ органларига тақдим этилди. Бу эса давлат бюджетининг 1,4 трлн. сўм миқдорида зарар кўрганлигини аниқлаш имконини берди.

"Рискларни таҳлил қилиш" дастурий маҳсулоти шубҳали корхоналарни аниқлаб, уларга юқори даражадаги солиқ рискни топширади. Солиқ рискнинг даражасини аниқлашнинг бир неча мезонлари мавжуд.

Бизнинг ҳаракатларимиз амалдаги солиқ кодекси ва норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар доирасида кўрсатилган. Камерал солиқ текшируви натижасида 2633 тадбиркорлик субъектидан ҚҚС тўловчиларининг сертификатлари тўхтатилиб, айниқса, кенг миқёсда бюджетга зарар етказган 570 та объектга оид ҳужжатлар ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларига юборилди.

Рақамлаштириш - бюджет барқарорлигининг калити

– Солиқ тўловчиларга хизмат кўрсатиш инсон омилининг аралашувини чеклаш имконини берадиган солиқ йиғиш тизимининг рақамлаштирилиши муносабати билан қандай ўзгарган?

Бугунги кунда солиқ тўловчилар учун 45 турдаги интерактив ва электрон хизматлар мавжуд бўлиб, уларнинг жойлашувидан қатъи назар, солиқ ҳисоботи шакллари ва уларнинг аризалари қисқартирилди (15 дан 11 гача) ва соддалаштирилишда давом этмоқда. Ҳисоботлар, декларациялар, электрон счёт-фактуралар, электрон шартномалар юборилади. 2020 йил давомида яратилган хизматлардан солиқ тўловчилар 700 миллион мартадан кўпроқ фойдаланганлар.

Маҳсулотларнинг айрим турларини идентификациялаш орқали мажбурий рақамли маркировкалаш давом этмоқда. 2021 йилнинг 1 январидан тамаки ва алкоголь маҳсулотларини мажбурий рақамли маркировкалаш бошланди. Энг сўнгги ютуқлардан бири 1 апрель куни республиканинг 3 та йирик пиво заводида (бозорнинг 76,9%) этикетли маҳсулотлар ишлаб чиқариш йўлга қўйилди. Кейинги босқич дори-дармон ва тиббиёт маҳсулотлари, сув ва алкогольсиз ичимликлар, шунингдек, маиший техника. Этикетлар сохта маҳсулотлар билан курашиш учун муҳим восита ҳисобланади. Ҳалол ишлаб чиқарувчилар ўз бизнеслари самарадорлигини оширади ва реал вақтда якуний истеъмолчига ўз маҳсулотларини етказиб беради. Этикетли маҳсулотлар янгиланаётган миллий каталогда акс эттирилган. Каталог 1 217 турдаги маҳсулот (108 турдаги тамаки, 1 039 турдаги алкоголь, 70 турдаги пиво) ҳақидаги маълумотларни ўз ичига олади.

"Экономическое обозрение" журналининг 2021 йил апрель сониди чоп этилган

Ўзб – <https://review.uz/oz/post/nalogove-organ-novogo-vremeni-cherez-pandemiyu-k-cifrovizacii-nalogovogo-administirovaniya>

О'zb – <https://review.uz/uz/post/nalogove-organ-novogo-vremeni-cherez-pandemiyu-k-cifrovizacii-nalogovogo-administirovaniya>

Eng – <https://review.uz/en/post/nalogove-organ-novogo-vremeni-cherez-pandemiyu-k-cifrovizacii-nalogovogo-administirovaniya>

Py – <https://review.uz/post/nalogove-organ-novogo-vremeni-cherez-pandemiyu-k-cifrovizacii-nalogovogo-administirovaniya>